

Tater Millas hus
Dokumentasjonsvedlegg
Del 1

Eiendomsinformasjon

Tater- Millas hus
Glesmyrvegen 345, 2436 Våler i Solør
Gnr/bnr 55/53, Våler kommune

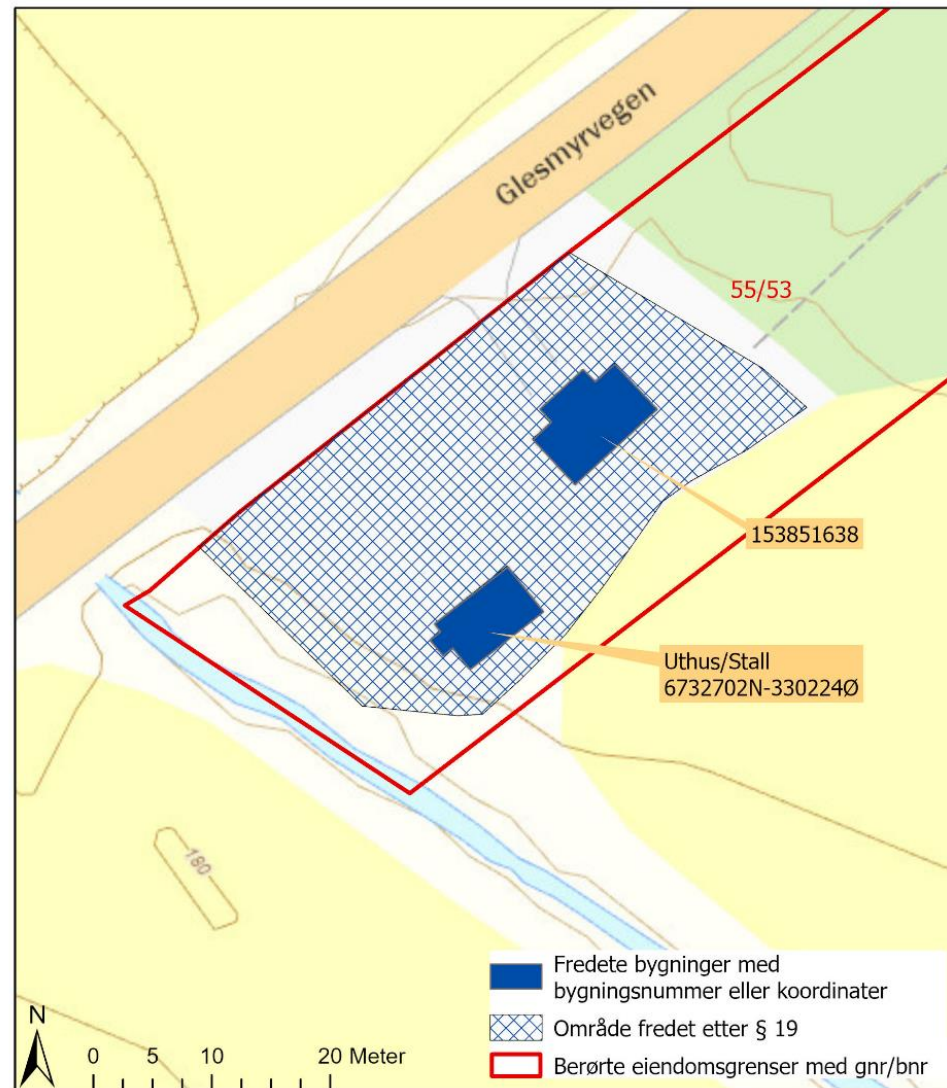
Våningshus Bygningsnr. 153851638
Askeladden-ID 132378-1
Uthus/stall Askeladden-ID 132378-2

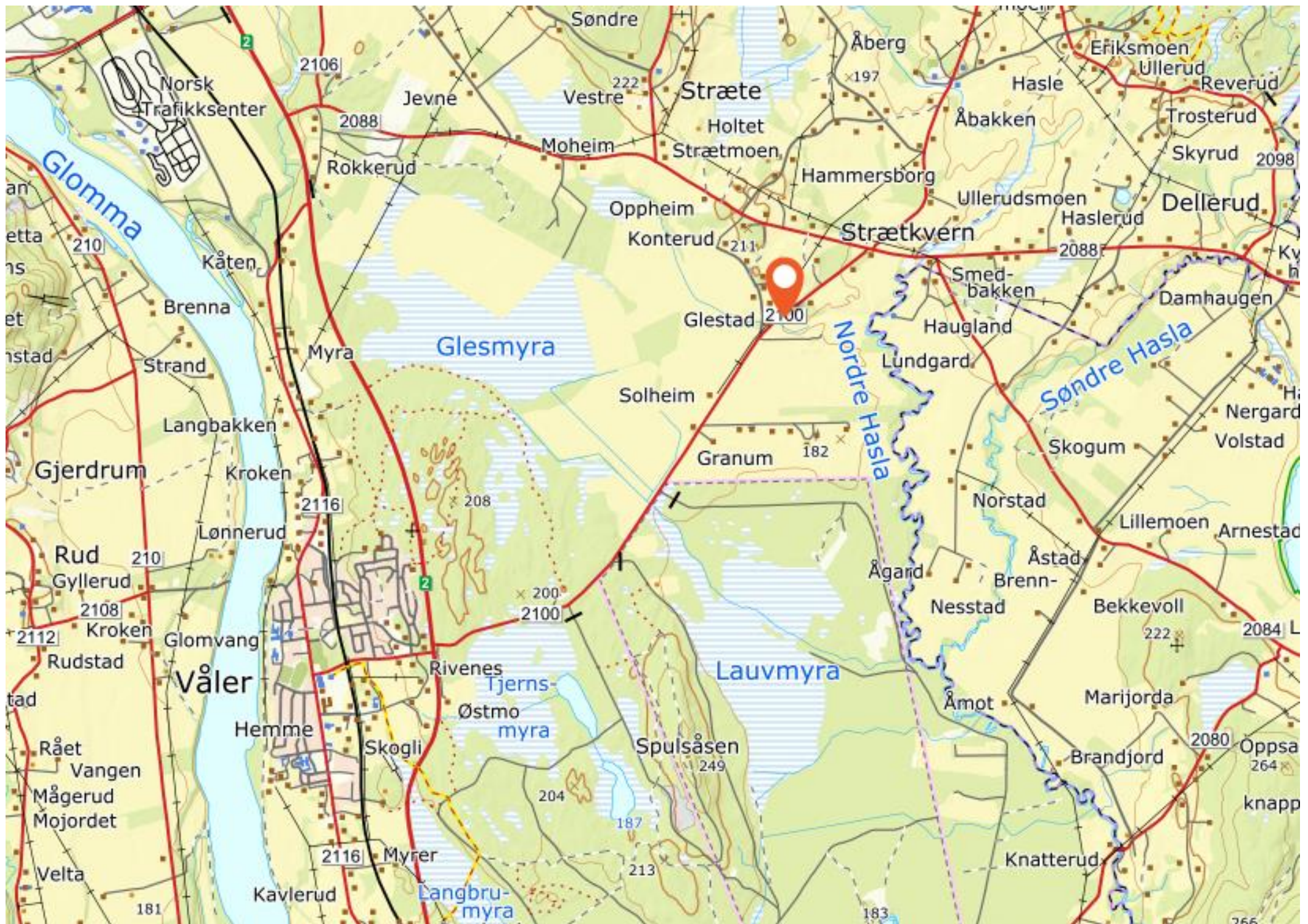
Tater-Millas hus ligger ca. fire kilometer øst for Våler sentrum og Glesmyra, like ved veien (fylkesvei 496), midt i det flate jordbrukslandskapet. Anlegget består av et lite bolighus med tilhørende uthus/stall og grøntarealer omkring bygningene. Eiendommen avgrensnes av fylkesveien i vest, skog (delvis nedhogd) mot nord, et jorde i øst og en bekk i sør.

Bolighuset er bygget i 1941 av Embret Gunnarsrud. Jenny Emilie Pettersen (Tater -Milla), og mannen Wilhelm kjøpte huset i 1941. Wilhelm døde 23.10.1941, men Milla bodde der til sin død i 1976.

Bolighuset er oppført i bindingsverk med utvendig panelkledning. Den er oppført i én etasje og med pyramidetak. Den har en grunnflate på ca. 45 kvadratmeter og er inndelt i kjøkken, oppholdsrom og et vindfang. Huset er i dag malt gult, men var hvitmalt på Tater-Millas tid.

Uthuset er oppført i bindingsverk, har pulttak og rødmalt panelkledning med hvitevinduer og dører. Uthuset er inndelt i tre rom og har i tillegg utedo tilbygd på enden mot sør.

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-1 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-1 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-1 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-1 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-1 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-2 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-2 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millås hus Askeladden-ID 132378-2 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-2 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

Tater-Millas hus Askeladden-ID 132378-2 Foto Øystein Hagland, Riksantikvaren

MILLAS HUS

Av Caroline Serck-Hanssen og Tore Lahn 2012/2019

Ved Spulsåsen i Solør står et enkelt, lite bolighus tett inntil landeveien. Til tross for sitt beskjedne utseende er huset et viktig kulturminne med stor symbolverdi for romanifolket i distriktet. Her bodde nemlig den kjente Tater-Milla de siste 30 årene av sitt liv, i huset hun og mannen Wilhelm kjøpte i 1941.

Tater-Milla

Jenny Emilie Pettersen, som hun egentlig het, levde fra 1886 til 1976, og var datter av den legendariske «taterkongen» Stor-Johan. På sine eldre dager ble hun også selv en samlende skikkelse i tater/romani befolkningen. Hun figurerte ofte i media, og ble landskjent takket være Dagfinn Grønsets bok Tater-Milla. Stor-Johans datter fra 1974. Her forteller hun levende fra sine mer enn femti år på norske veier.

Som ung reiste Milla året rundt – sommerstid med hest og kjerre, om vinteren med slede. Stor-Johan-følget dro for det meste gjennom østlandsbygdene.

Familien levde fra hånd til munn og livnærte seg gjennom blant annet hestehandel, kjeleflinking og handel med småvarer til de fastboende. Milla begynte selv å handle fra hun var tolv år. Hun solgte eller byttet bort varer som knapper, blonder og tråd. Ofte dro to-tre taterfamilier i lag. Da var det livlig med ungeleven, trekkspill og dans rundt leirbålet. Men omstreiferlivet var slett ikke bestandig så idyllisk – særlig om vinteren hendte det ofte at man både sultet og frøs, for taterne var uønsket mange steder. I blant var tigging eneste utvei, selv om det kjentes ydmykende.

Skolegang fikk Milla heller ikke. Likevel lengtet hun tilbake til vandrervlivet på sine eldre dager:

«Det har verda lært meg: Svelter du en dag, danser du neste. Herregud, som jeg skulle danse om jeg kom en tur på landsvegen igjen! Du vet, ingen river seg løs fra veggen en har lagt igjen livet sitt på, samme hvor trøttsamt og jævli det var. Du må betale for friheta. Jeg er villig til det, – når taterblodet er så tjukt som hos meg, nytter det ikke å tynne ut ei dråpe. Du blir aldri kvitt feberen.»

Jenny Emilie Pettersen (Tater-Milla) Foto: Anno Glomdalsmuseets fotoarkiv

Milla slo seg sammen med Wilhelm Pettersen, også han av romanifolket/taterne. De fikk åtte barn, men ble aldri formelt gift. Mannens helse begynte å skranke under krigen. Omkring 1943 kjøpte de den vesle Mobakk-stua i Våler med tanke på alderdommen. Mannen døde bare en måned etter innflyttingen. Milla klarte imidlertid ikke å slå seg til

ro. Hun skaffet seg hest og kjørte karjol gjennom bygdene i den snøfrie delen av året. Da myndighetene i 1951 innførte forbud mot at taterne fikk holde hest, kjente hun seg dømt til å holde seg rundt stua for framtiden. Her fikk Milla etter hvert selskap av flere barnebarn, som i perioder også bodde i huset.

Eiendommen

Huset er bygget ca. 1940 av Embret Gunnarsrud, og omtales som Mobakkstua i Grønsetts bok. Bygningen er utført i bindingsverk med utvendig panelkledning, har én etasje og pyramidetak. Den har en grunnflate på ca. 45 kvadratmeter, og er inndelt i to oppholdsrom og et vindfang med bod. Til eiendommen hører også et uthus med utedo, og en hage. Her har det vært bærbusker og nytteplanter, men de periodene Milla hadde hest, fikk den bruke den vesle inngjerda jordflekken til beite. Etter hennes død ble stedet solgt. Det har vært benyttet som fritidsbolig, og ble noe ombygget etter en brann. Dessverre ble bygningen stående uten vedlikehold i flere år. Huset eies i dag av Våler kommune.

I 2006 gikk Hedmark fylkeskommune med støtte fra Riksantikvaren i gang med en omfattende antikvarisk restaurering av huset. Taternes Landsforening og Glomdalsmuseet har bistått i arbeidet, som i hovedsak er utført av bygmester Tore Bru. Huset vil nå kunne benyttes i formidling rettet mot allmennheten, fremfor alt skoleklasser, men tanken er at det også kan være et samlingssted for taterne selv.

Romanifolkets kulturminner

Taterne/romanifolket er sammen med kvener/norskfinner, skogfinner, jøder og rom (sigøynere) nasjonal minoriteter i Norge. Med nasjonal

minoritet menes etniske, religiøse eller språklige minoriteter som har hatt tilknytning til landet i minst hundre år. Samene kan også betegnes som nasjonal minoritet, men har heller valgt å definere seg som urfolk. Bevaring og synliggjøring av disse delene av befolkningens kulturminner er en prioritert oppgave for kulturmiljøforvaltningen og en forpliktelse etter Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av minoriteter.

Kulturminnene knyttet til de nasjonale minoritetene er ofte beskjedne og hverdagslige. Det skyldes både sosio-økonomiske forhold så vel som andre historiske forhold, som assimileringsspolitikk og demografiske endringer som følge av

Riksantikvaren har fredet enkelte kulturminner som kan knyttes til Romanifolket/taterne og befolkningen er representert i mange kulturminner som har et vern, men hvor formålet ikke knyttes til romanifolket/taterne.

På grunn av taternes/romanifolkets omreisende livsform, og fordi bare et fåtall var bofaste før 1950-60-tallet er det er ikke knyttet noen særskilt byggeskikk til gruppen. Tater- Millas hus vurderes å være representativ for typen boliger som ble tatt i bruk av befolkningsgruppen i siste halvdel av det 20- århundret.

Andre typer kulturminner relatert til taterne må også nevnes: Man har kjennskap til et stort antall leirplasser (teltbakker, tatersletter) og andre overnattingssteder der taterne pleide å slå seg ned. Glomdalsmuseet har de senere årene utført registreringer av slike kulturminner etter taterne i Hedmark/ innlandet.

Teksten under er en generell historisk fremstilling av romanifolket/taternes historie i Norge. Riksantikvaren understreker at denne historien ikke er dekkende for alle individer, familier og slekter, slik er det også i denne fredningsaken.

Romanifolket/taterne

Av Anne Minken, hentet fra SNL

De første kjente kildene som forteller om «tater/sigøynere» i Norden er fra Danmark i 1505 og Sverige i 1512. Et engelsk brev fra 1540 forteller om et følge som ble utvist fra England og sendt med skip til Norge. Vi har imidlertid ingen kilder som kan fortelle om dette følget nådde Norge. Trolig har innvandringsveien til Norge i hovedsak vært over grensen fra Sverige.

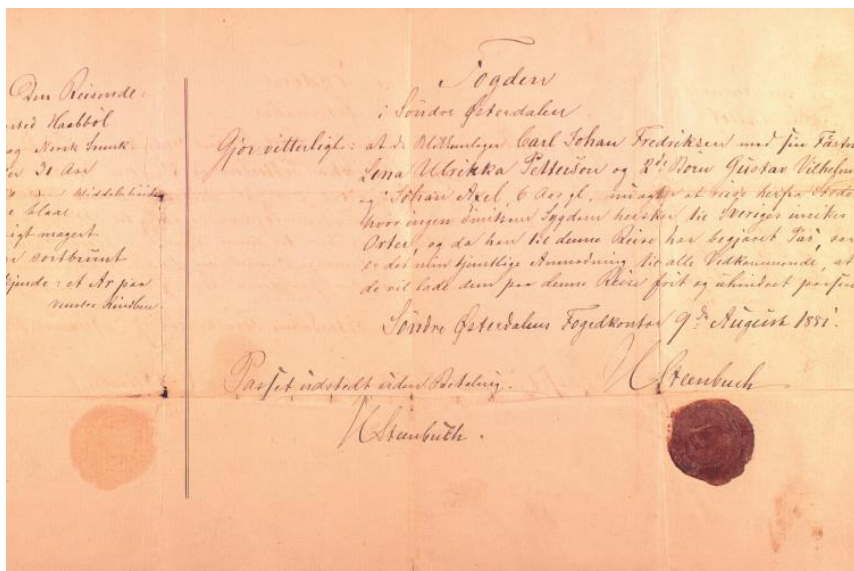
I Danmark-Norge ble det innført en rekke strenge forordninger og lover rettet mot tater. I 1536 krevde kong Christian 3 at alle tater skulle forvises og forlate landet innen tre måneder. Denne befalingen ble gjentatt av Fredrik 2 i 1561.

Den første forordningen som eksplisitt gjaldt Norge kom i 1584. Igjen var påbudet landsforvisning. Dødsdom for tater ble innført i 1589. Det var lederne av taterfølgene som skulle henrettes ved pågripelse. Resten av følget skulle utvises, men kom de tilbake, gjaldt dødsdom også for dem. Den samme bestemmelsen ble innført i Christian 5s norske lov i 1687. Her omtales «Tater, som omløbe og besvige Folk med deris Bedrægeri, Løgn, Tyveri og Troldom». Denne paragrafen ble først opphevet med den nye straffeloven i 1842. Det ser imidlertid ikke ut som om bestemmelsene om dødsstraff for ledere av taterfølger ble praktisert. Utvisning eller straffarbeid ble dommen i de fleste tilfellene. I de tilfellene som vi kjenner til at tater ble dømt til dødsstraff, var dommen basert på andre lovbestemmelser; for eksempel for drap eller datidas strenge lover mot tyveri.

I 1643 ble det lovfestet at det skulle være årlige «inkvisisjoner» rettet mot alle som var eller kunne mistenkes for å være løsgjengere eller tiggere. Innenlandsk passtvang ble innført på samme tid. Ingen av disse bestemmelsene gjaldt utelukkende for tater. Kravet om reisepass gjaldt alle som var på reise fra ett prestegjeld til et annet. Inkvisisjonene, de såkalte fantejaktene, rammet alle omvandrende grupper og fattigfolk uten fast bolig. I hver bygd ble det ansatt en bygdevokter (stodderfogd) som skulle sørge for å holde uønskede folk borte.

I 1741 ble tukthussystemet innført. Tukthusene var tvangsarbeidsanstalter. Et svært høyt antall av tukthusfangene ble betegnet som løsgjengere eller tiggere, men verken i tukthusforordningen eller i de enkelte vedtakene om innsettelse ble det å være tater i seg selv angitt som grunn til tukthusplassering. Målgruppa for tukthusene og lovgivningen mot løsgjengeri var et bredt lag av de fattigste i befolkningen, arbeidere, husmenn og tjenestefolk.

I 1754 ble det innført en landsomfattende tjenesteforordning. Her ble det slått fast at personer som ikke hadde fast arbeid skulle ansees som løsgjengere og straffes med tukthus, straffarbeid på festningene eller gapestokk. Men forordningens paragraf 19 legaliserte også til en viss grad en omvandrende livsform. Punktet som gjaldt «kjedelflikkere, heglemagere, grydesmede, hesteskjærere og andre deslige, som kunne ansees at stryge landet igjennem» må antas å være rettet mot romanifolk/tater i all hovedsak. Bestemmelsen åpnet for omreisende virksomhet såfremt de aktuelle yrkesutøverne hadde tillatelse og reisepass fra amtmannen. Betingelsene var at yrkesutøveren måtte ha fast hjemstavn i amtet, og at reisene skulle innskrenkes til innenfor amtets grenser. Yrkene som ble nevnt i forordningen var nettopp slike yrker som var vanlige blant romanifolk, og kildene viser at mange i denne gruppa fikk utstedt reisepass.

Stor-Johans reisepass

Ved folketellingen i 1845 ble det for første gang tatt opp en fortegnelse over personer som myndighetene betegnet som tater eller «fanter». Her ble det registrert et antall på 1145 personer, 700 av dem ble oppgitt med navn. Justisdepartementet publiserte tellingen i 1846 under navnet «Telling av tater 1845». Seinere har den gått under navnet «Fantetellingen». En lignende telling ble gjennomført ved folketellingen i 1855. Ved denne tellingen ble det registrert 750 personer.

Eilert Sundt utarbeidet i 1862 en egen telling over «fantene» på Sør- og Sør-Vestlandet. I Fjerde Aars-Beretning om Fantefolket (1865) oppgir Sundt et tall på 1480 personer. Her bygget han på innsendte opplysninger fra politi, lensmenn og prester. En gjennomgang av materialet fra 1845 har vist at hovedtyngden av de registrerte – om lag 40 prosent – holdt til i området fra Skiensfjorden og vestover til Stavanger.

Også i østlandsområdet og i Trøndelag registrerte myndighetene mange tater/«fanter», ofte med markerte konsentrasjoner i enkelte områder. Færrest registrerte var det på Vestlandet og i Nord-Norge. Ved hjelp av opplysninger om fødested og slektsnavsmaterialet har det blitt anslått at om lag ti prosent av personene i 1845-tellingen var født utenfor Norge, de fleste i Sverige, men også noen i Finland og de danske grevskapene (Slesvig-Holstein).

Også andre undersøkelser har vist at vandringer mellom Sverige og Norge var et fast mønster, og at det norske romanifolket har slektsforbindelser med finske rom som selv kaller seg kalé (de svarte). Tellingene ble gjennomført for å styrke myndighetenes kontroll med romanifolket. I dag er de en viktig kilde både for forskere og for romanifolk som vil kartlegge sine slektsrøtter.

Livsform og reisemønster

Tradisjonelt har romanifolkets livsform vært preget av en omvandrende tilværelse i større eller mindre familiegrupper. Romanifolket levde ofte i ugift samliv. En årsak til det var at barna sjelden hadde fått mulighet til konfirmasjonsforberedelser. For å bli kirkelig viet var det en forutsetning å være konfirmert. Barna ble imidlertid døpt i den lutherske kirken. Begravelser fant som regel også sted der. Studier av kirkebøker har avslørt at de såkalte taterbegravelsene i villmarka er en myte.

Nordlands-Marens reiserute i voksen alder: Hjelmsland sokn (1800), Holt – Aust-Agder (1801), Nordlandene (1802), Stavanger (1803), Røilag i Numedal (1805), Vang i Valdres (1808), Aurdal i Valdres (1808), Lærdal, Bryn og Nordstov (1811), Christiania (1811), Sverige (1814), Sul i Verdalen (1814), Holstad i Verdal (1816), Sundet på Leinstrand i Sør-Trøndelag (1817), Gauldalen, Roros, Orkdalen, Sakshaug i Inderøy (1818), Sandnessveet i Ytterøy (1821), Melhus i Gauldalen (1822), Trondheim (1826)

Langs kysten reiste romanifolk i egne båter. Til lands ble det brukt hest og kjerre om sommeren og slede om vinteren. Noen tok seg også fram til fots med varer og utstyr i en håndkjerre eller båret på ryggen. Det var vanlig at romanifolket overnattet hos bofaste, på bondegårder eller husmannsplasser. Innkvarteringsmulighetene på skyss-stasjoner ble også benyttet. Her var det i noen tilfeller egne «fantestuer» eller «fantesenger». Telt skal ifølge førsteamanuensis Ragnhild Schlüter ikke ha blitt benyttet før fra begynnelsen av 1920-åra. Mange skaffet seg etter hvert et fast husvære til vinterbruk.

Blant de tradisjonelle næringsveiene for romanifolket stod arbeidet med hest sentralt. Mange arbeidet som hesteskjærere, det vil si at de kastret hester. Hestehandel var også en vanlig gjeskjeft. I tilknytning til det militære arbeidet mange som hovsmeder eller kursmeder, det vil si dyrlegevirksomhet.

Spjell-stuggu Røros, bolig for hesteskjærer Carl Fredriksen Moe
Foto: Lars Gelthe

Håndverksarbeid ble drevet over et bredt felt. Det ble arbeidet med tre, horn, bein og metall. Vevskjebinding var et typisk romani-yrke. Innenfor metallarbeid finner vi smeder, gjørtlere (messingstøpere), blikkenslagere og knivmakere. Ulike typer ståltrådarbeid til kjøkkenutstyr som for eksempel visper var vanlig. Noen drev også med klokkesalg og urmakervirksomhet. Kvinnene arbeidet med håndarbeid for salg og som korgmakere. I tillegg var det vanlig at de praktiserte spådoms- og helbredelseskunster. Det var vanlig at både kvinner og menn drev handelsvirksomhet både med egenproduserte og med innkjøpte varer. Romanifolket dekket i eldre tid et behov for handelsvarer og håndverksarbeid på landsbygda.

Romanikulturen har fulgt de teknologiske og markedsmessige endringene på 1900-tallet. Bruken av båt opphørte stort sett i 1950-åra. Da forbudet

mot bruk av hest kom i 1951, gikk mange ganske raskt over til å bruke bil. De fleste er i dag bofaste, men en del reiser med handel og håndverk i sommerhalvåret. Nye typiske næringsveier er blant annet takteking, maler- og blikkenslagerarbeid og skrap- og antikvitetshandel. Romanifolk finnes i dag i alle typer yrker, men et typisk trekk er fortsatt at mange foretrekker å arbeide som selvstendig næringsdrivende.

Bosettings- og assimileringpolitikk

Eilert Sundt var den første som reiste kravet om et bosettings- og assimileringprogram for romanifolket. Sundt så i utgangspunktet romanifolket som et eget folk og var opptatt av deres språk og historie, men den omvandrende livsformen kunne han ikke akseptere. Fast bosetting, lovlig næringsvei og religiøs oppdragelse var de sentrale

målsetningene Sundt hadde for romanifolket. Han engasjerte seg sterkt for statlig finansierte tiltak på disse områdene.

I 1854 vedtok Stortinget loven om «tatere og fantefolket». Det viktigste i denne loven var opprettelsen av det såkalte «fantefondet». Midlene ble blant annet brukt til bosettingstiltak, konfirmasjonsopplæring for voksne og fosterhjems plassering for barn. I tidsrommet 1854–1869 bevilget Stortinget betydelige summer til fondet. I 1897 ble Foreningen til modarbeidelse af omstreifervæsenet stiftet med presten Jacob Walnum som ledende initiativtaker. Foreningen skiftet seinere navn til Den norske omstreifermisjon (1922) og i 1935 til Misjon blant hjemløse. I 1986 ble Misjonen omgjort til en stiftelse kalt Kirkens Sosialtjeneste.

Misjonen opprettet en rekke barnehjem hvor barn fra romanifamilier ble tvangsplassert. Fosterhjems plassering ble også brukt. Det finnes ingen fullstendig oversikt over hvor mange barn som ble utsatt for tvangstiltak. Anslag varierer fra rundt 1100 til over 1500 barn. Misjonen selv foretok en

gjennomgang i 1983 og kom da fram til at det dreide seg om cirka 1500 barn. Historikeren Per Haave har ved en gjennomgang av Misjonens arkiver funnet totalt 5129 personer som er født i tidsrommet 1900–1959. Hvis vi går ut fra at cirka 1500 barn ble plassert på barnehjem eller i fosterhjem, vil det si at nesten 30 prosent av barna ble tatt fra foreldrene.

I 1908 ble arbeidskolonien Svanviken i Eide på Nordmøre etablert. Her skulle romanifamilier kureres for «vandringslyst» og vennes til hardt arbeid. Både på barnehjemmene og på Svanviken var bruk av romanispråk strengt forbudt. Misjonen arbeidet på oppdrag fra staten og hadde en egen post på statsbudsjettet. Misjonen ble blant annet overlatt ansvaret for administrasjon av vergerådernes bortsetting av barn. I 1989 stanset Sosialdepartementet bevilgningene til misjonen.

Steriliseringspolitikken

Raseteorier og arvelære vant for alvor innpass i Norge på 1920-tallet. Overlege Johan Scharffenberg så de omvandrende gruppene som arvelig

belastet, blant annet med den begrunnelsen at en del av dem stammet fra indiske sigøynere som tilhørte «en lavere rase» som «ikke kunne omdannes til en verdifull bestanddel av vårt folk». Hans løsningsforslag var sterilisering.

Misjonens generalsekretær, Ingvald B. Carlsen, var i utgangspunktet skeptisk til sterilisering, men tok etter hvert opp Scharffenbergs syn og begrunnet det med hensynet til barna som ville få en oppvekst under dårlige kår. I 1930- og 1940-åra var Misjonens ledere aktive pådrivere for sterilisering. Steriliseringsloven av 1934 åpnet for både frivillig sterilisering og tvangssterilisering.

Verken i loven eller i enkeltvedtakene er tilhørighet til romanifolket eksplisitt brukt som steriliseringsgrunn. Men en grundig gjennomgang av steriliseringspraksisen har vist at romanifolket var klart overrepresentert blant de steriliserte. Det er anslått at over 300 romanikvinner ble sterilisert fra og med 1930-åra til 1970-åra. En del gikk med på frivillig sterilisering under trusler om å bli fratatt barna. I familiene som bodde på Svanviken ble nær 40 prosent av mødrene sterilisert i tidsrommet 1949–1970.

Romanifolket under okkupasjonen

Nazistene definerte romanifolket som en mindreverdige rase. Nasjonal Samling i Norge videreførte tiltak som tvangsplassering av barn og sterilisering, men gjorde dem mer ytterliggående. Det ble lagt opp til obligatorisk omplassering av barn fra familier uten fast bopel.

I Lov nr. 1 til vern om folkeætten (1942–1943), innført av Nasjonal Samling i juli 1942, ble adgangen til sterilisering uten eget samtykke utvidet. Innføring av en tvangssteriliseringslov direkte rettet mot romanifolket ble diskutert. Bosettingspolitikken ble ikke videreført. Dels fordi denne politikken ble sett på som for kostnadskreven og dels fordi

romanifolkets levemåte ble ansett som rasemessig bestemt. I stedet la myndighetene opp til å internere alle voksne som levde på «tatervis» i arbeidsleirer.

Historiker Per Haave vektlegger i artikkelen «NS-regimets 'taterpolitikk' – en minoritetspolitikk i utakt?» at det var en påfallende kontinuitet i politikken mot romanifolket med sammenfallende tiltak før, under og etter krigen. Den store forskjellen var at under krigen kom det sosiale hjelpeapparatet i bakgrunnen, mens kriminalpolitikk og rasehygiene ble de bærende elementene.

Etterkrigstiden

I etterkrigsåra fortsatte assimilasjonspolitikken uten at det ble tatt noe oppgjør verken med politikken fra mellomkrigsåra eller NS-regimets videreføring av denne politikken. Næringsvirksomheten ble begrenset ved dyrevernavloven av 1951 som forbød omvandrende mennesker å holde hest. Til tross for at loven ble formulert som en dyrevernavlov, viser forarbeidet at målet var å hindre romanifolket/tatere utøvelse av kultur og næringsveier. Den

Minnemarkering ved «Skammens stein», Ris kirkegård. Fra v. Leif Bodin Larsen, Eva Larsen, Bodil Øyhus og Harald Viborg Marthinsen. Foto: Bernt Eide

strengt løsgjengerloven fra 1900 stod ved kraft. Bestemmelsen om bruk av tvangsarbeid for personer som ble dømt for løsgjengeri ble moderert i 1970. Det forandret imidlertid ikke på bruken av Svanviken arbeidskoloni som bosettingstiltak for romanifolket/taterne.

I 1973 viste NRK Vibeke Løkkebergs dokumentar Taterne. I filmen ble det satt et kritisk søkelys på Misjonens virksomhet på Svanviken. Det ble reist en offentlig debatt om overgrepene som hadde skjedd og interessen for romanifolkets kultur og livsform var økende. I 1975 stilte stortingsrepresentant Torild Skard (SV) spørsmål til sosialministeren om hva som kunne gjøres for å bedre «omstreifernes» kår. Interpellasjonen førte til at det ble nedsatt et offentlig utvalg, Solheim-utvalget, som blant annet skulle vurdere særordningene for «omstreifere». Særordningene ble opphevet med virkning fra 1986, men først i 1989 ble bevilgningene til Misjonens arbeid stoppet.

[Fra «omstreifere» til nasjonal minoritet](#)

Fra midten av 1970-åra ble assimileringspolitikken kritisert. Fra 1998 har romanifolket/taterne hatt status som en av Norges fem nasjonale minoriteter. Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter slår fast at nasjonale minoriteter skal ha vern mot usaklig forskjellsbehandling og reelle muligheter til å videreføre sin kultur og sitt språk. Assimilering med tvang er uttrykkelig forbudt i henhold til konvensjonen. Europarådet har en tett oppfølging med krav om rapportering hvert femte år om hvordan de enkelte land etterlever rammekonvensjonen.

Fosselia 14 Foto: Kulturpunkt/Haugalandmuseet

Det er Kommunal-og distriktsdepartementet som har det overordnede ansvaret for politikkområdet, men de ulike fag-departementene og underliggende etater har ansvar på sine områder, som samlet utgjør den helhetlige politikken for nasjonale minoriteter. Bildet av det røde huset over viser Fosselia 14, som er et av husene som ble benyttet av romanifolket på Sørlandet som følge av tvangsbosetning. Huset er under flytting og vil finne en varig plassering, forhåpentligvis med en fremtid som møteplass og formidlingsarena. Huset var planlagt revet, men flyttes og får nytt liv som et samarbeid mellom Landsorgansisasjonen for romanifolket, kommune, fylkeskommune, Kulturdirektoratet og Riksantikvaren.

Kilder

Minken, A. *tater*. <https://snl.no/tater>

Grønsoet, D. *Tater-Milla, Stor-Johans datter*. Oslo. 1974

Serck-Hanssen, C. og Lahn, T. *Millas hus*. 2012/2019